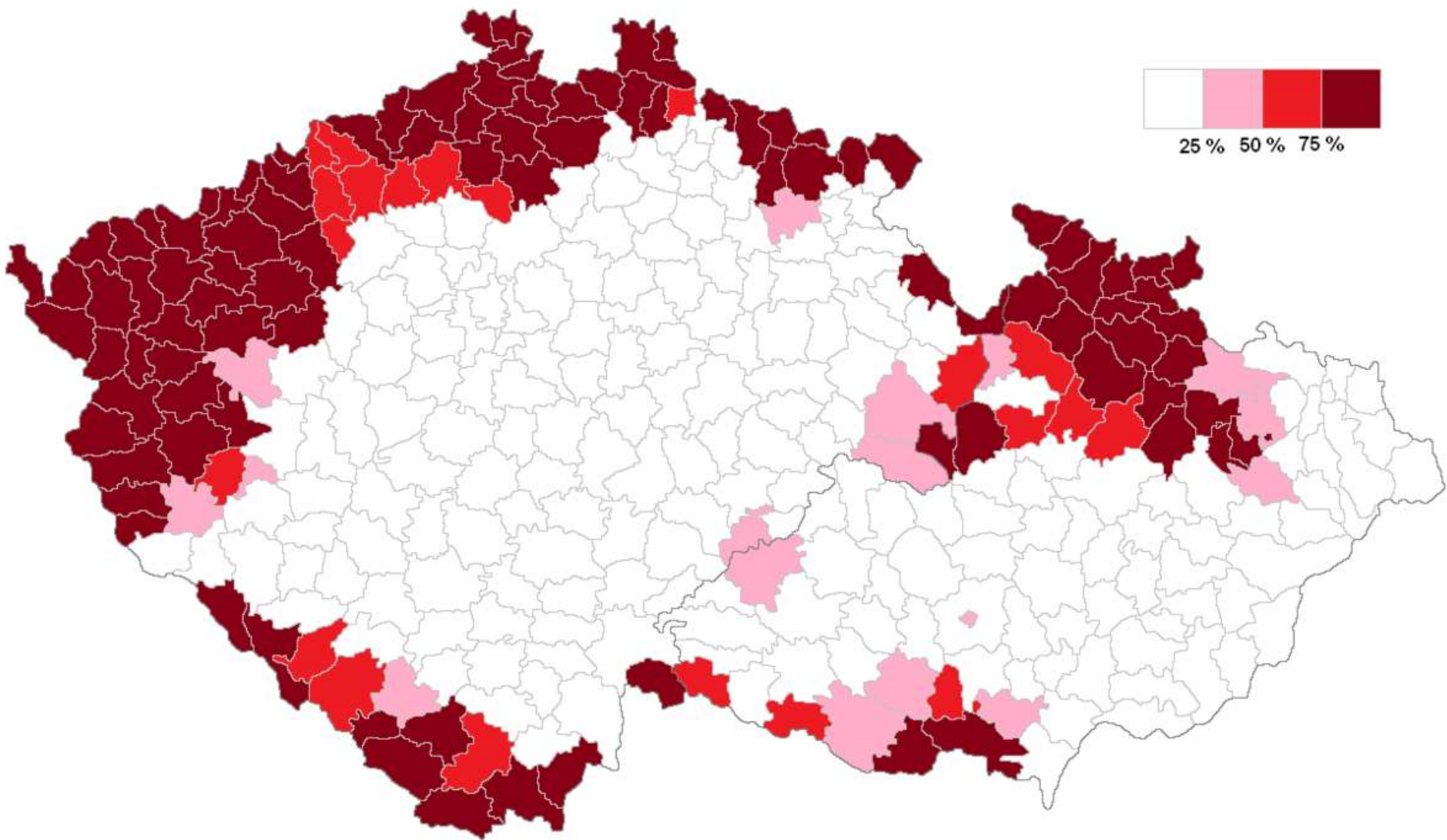

Výchova a vzdělávání v období první Československé republiky (1918-1938)

Charakteristika tohoto období

- Rozkvět české pedagogiky
- Česká pedagogika se konstituuje jako věda
- Široká diskuse o modernizaci české školy a výchovy

Vznik republiky a recepční norma

- zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.
 - Tímto zákonem je převzato zákonodárství Rakouska-Uherska
 - Zajištěna právní kontinuita (tedy i pro školství)
- Vznik Ministerstva školství a národní osvěty
 - Ministr Gustav Habrman

Okamžité nápravy předchozího stavu

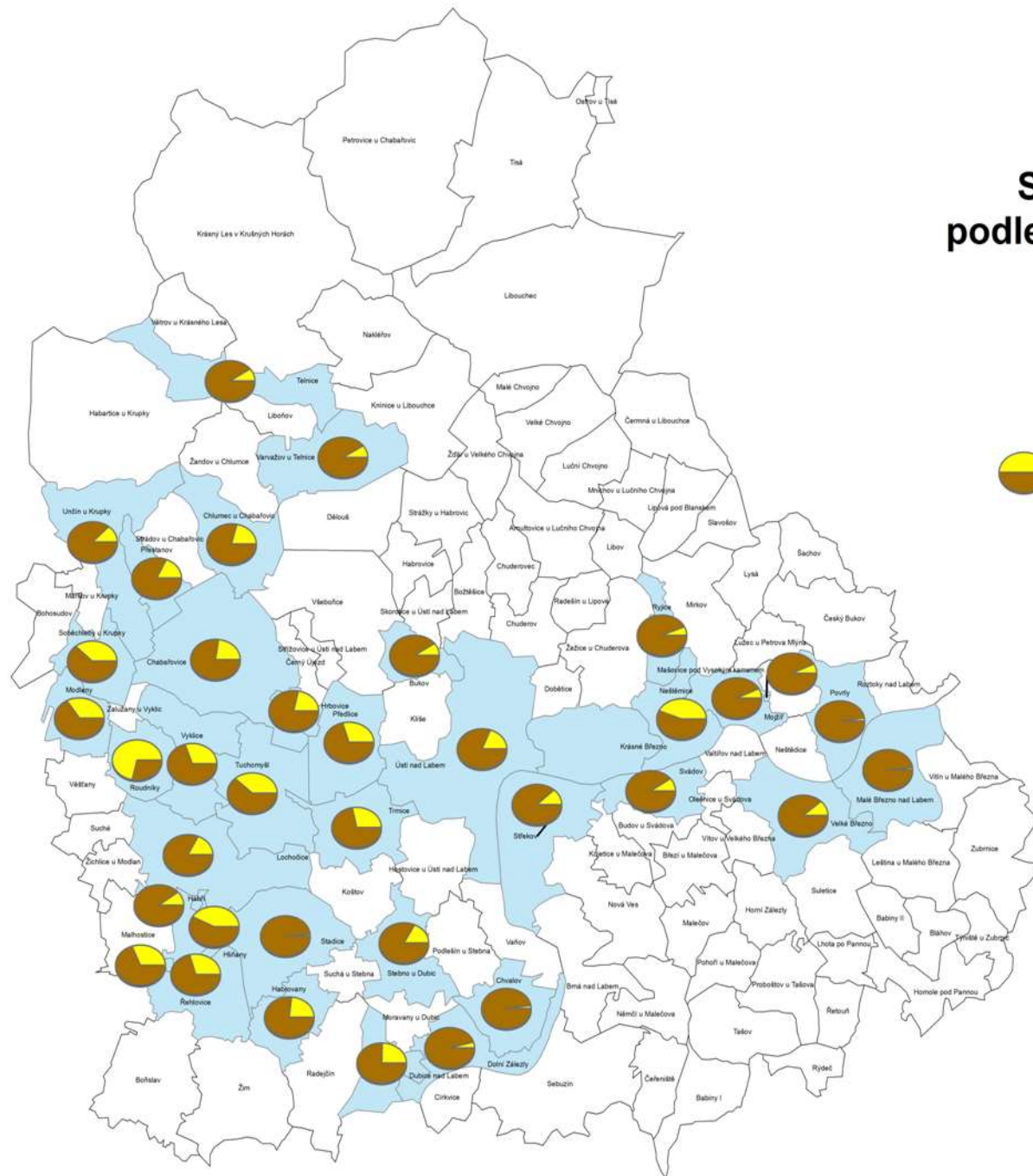
- ***Celibát učitelek*** byl zrušen roku 1919 a učitelky byly právně a služebně zrovnoprávněny s muži
- poněmčování českých dětí v pohraničí bylo ukončeno *zákonem o zřizování a otevírání obecných a měšťanských škol* vydaným v roce 1919 (tzv. **Metelkův zákon**)

Metelkův zákon

- Řeší nejen zřizování škol, ale i jejich umístnění, financování, organizování či personální obsazení
- Jeho vyhlášení znamenalo „boom“ českých škol

Skladba obyvatel podle sčítání lidu z r. 1921

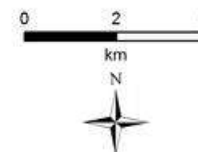

národnost československá
národnost německá

0 2 4
km

**České menšinové školy
v politickém okrese Ústí nad Labem
do 28. října 1918**

Učitelský sjezd r. 1920

„První sjezd československého učitelstva
a přátel školství v osvobozené vlasti“

- První a také poslední
- Účastnil se ho i president TGM
- **Usiloval o stanovení kulturního a školského programu**
 - Diskutovaly se i různé návrhy týkající se změny školského zákona apod.

Jeden z projevů na U.S.

„Na pomezí českých krajů zachvátily spáry germanisační sta obcí dříve zcela českých a svírají je dosud velmi krutě. Kolo osudu se však otočilo, zotročený národ stal se pánem ve své zemi a hlásí se nyní právem k zaprodaným krajům a duším. Tvářnost kraje a lidí se novými poměry nezměnila, vždyť i pod zněmčeným závojem blýskají české oči, ale duše těchto lidí jsou bohužel již zmámeny, otráveny a zhusta i navždy ztraceny.

Tisíce slabých lidí přizpůsobilo se panovačnému sousedu a nechce se nyní znáti k svému původu ... Dá-li se ještě co v takových krajích zachrániti, mohou to učiniti jen česká menšinová škola a její učitel“

Učitel Mařák z Mostu

Pár návrhů na změnu zákona z projevů na U.S.

- „Se zřením k poměrům, které na učitelstvu škol menšinových vyžadují zvýšené energie fysické i duševní, jakož i se zřením k utrpěnému, celá desetiletí trvajícimu příkoří, buď **počet dítek, připadající na jednu třídu ne více než 40 a ne méně než 20**. Podle počtu toho budiž škola organisována“
- „Celý **sever český postrádá učitelského ústavu**, který dodal by dostatečný dorost učitelský, který zrozen v krajích těch, **stal by se netěkavým elementem**, zaručujícím trvalou činnost v známém prostředí“

Učitel Loučka z Trmic

Tzv. malý školský zákon

č. 226/1922 Sb. z. a n.

- Veřejností dlouho očekávaný zákon upravující elementární školství
- Neřešil ovšem základní otázky školské reformy
 - Zavádí pouze dílčí změny:
 - Ve školní docházce
 - V obsahu vzdělávání
 - V počtu žáků ve třídách

Tzv. malý školský zákon

č. 226/1922 Sb. z. a n.

- zavedl povinnost osmileté školní docházky pro celou republiku (tedy i pro Slovensko, **ale nikoliv** pro Podkarpatskou Rus),
- zrušil úlevy ve školní docházce (viz novela z roku 1883)
- snížil počty žáků ve třídách jednotřídní školy na 65, na ostatních školách na 70 (od šk. r. 1932/33 na 50),
- uznal rovnost učitelů a učitelek ze zákona.

- byly zavedeny nové a praktické učební předměty: občanská nauka a výchova + ruční práce (pro hochy) + nauka o domácím hospodářství (pro dívky)
- rodiče měli právo odhlásit své dítě z náboženství

Co zůstává nezměněno?

- zůstává obecná a měšťanská škola
- nezměnil se příliš obsah a osnovy

		Povinná školní docházka								
		1	2	3	4	5	6	7	8	
Typ školy	Škola obecná									
	Škola obecná					Škola měšťanská				
	Škola obecná					Školy střední				

Tzv. malý školský zákon č. 226/1922 Sb. z. a n.

- Zákon přijat nepříznivě zejména učitelstvem
 - Označován za „svědectví úpadku“ či dokonce jako „školský zmetek“
- Učitelům vadí:
 - Povinný předmět náboženství a povinnost žádat o zproštění z jeho výuky
 - Postup při snižování počtu žáků ve třídě
- Bylo sice slíbeno, že **zákon je prozatímní, ale** další již až do období po II. světové válce vydán nebyl

Vývoj po vydání tzv. Malého školského zákona

- 1923 – nové osnovy pro obecné a měšťanské školy
- **obecně o školství:**
 - kvantitativní růst školství
 - zvýšení absolventů měšťanek i učitelských ústavů
 - nárůst počtu škol
 - vyšší počet studentů vysokých škol

Pokusné školy a reformní dění 30. let

- Paralelně s oficiálním školstvím se ve 20. letech začínají u nás rozvíjet i tzv. **pokusné školy**
 - Celkem asi **50 školských zařízení či tříd** (Dům dětství v Horním Krnsku, pracovní škola v Holešovicích, atd.)
 - Např. Eduard Štorch a jeho eubiotická výchovná osada v Praze

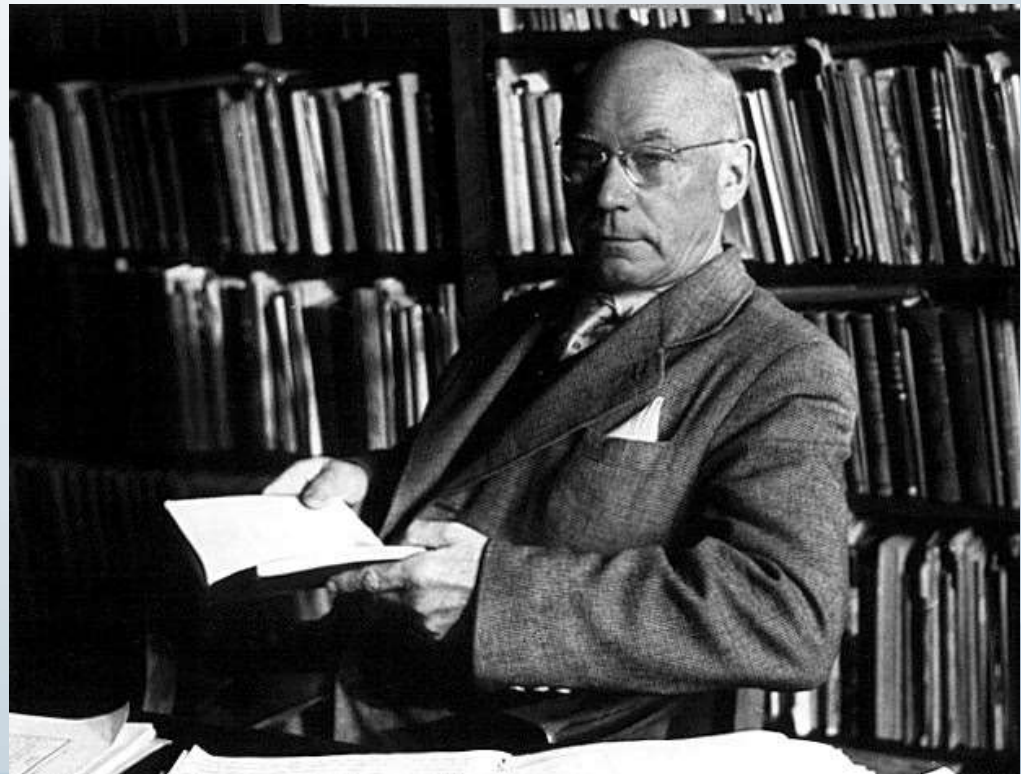

Dětská farma (Libeň)

Dům dětství v Horním
Krnsku

- Ve 30 . letech – systematictější charakter - **Reformní dění**
- Ekonomicky je pod vlivem důsledků hospodářské krize
- Filozoficky se opírá o americký pragmatismus (Dewey), psychologicky o behaviorismus (Thorndike)
- Hlavními postavami u nás **Václav Příhoda** a **Otokar Chlup**
 - Snaha o přestavbu československé školské soustavy

Učitelské vzdělávání

- V podstatě beze změn ve srovnání s R-U.
- Vznikly soukromé **Školy vysokých studií pedagogických** (Brno a Praha)
- První pedagogické fakulty až po druhé světové válce.
- Odkaz – hodiny němčiny (gympl 1937)

Nacistická pedagogika

- **Cílem:**

Výchova takové osobnosti, která by byla světovým názorem, charakterovými a volnými vlastnostmi i svou tělesnou zdatností poddajným nástrojem vládnoucí moci ve státu.

Na prvním místě výchova tělesná, pak rozvíjení charakteru a teprve na třetím rozvíjení duševních schopností.

[ODKAZ NAPOLA](#)

[ODKAZ - LEBENSBORN](#)

Období protektorátu

- **Učitelé** se ocitali pod silným psychickým tlakem, když například pod hrozbou přísných kárných opatření byli nuceni procházet **německými jazykovými kurzy**, aby byli schopní německy hovořit zejména o problematice školství, o vlastivědě Německa, literatuře, mluvnici atd.
- **Systém základního a středního školství obecně prošel v této době přeměnou**, tak aby odpovídal systému školství v nacistickém Německu.
- Např. na měšťanské školy podle reformy z roku 1941 mohlo ze čtvrtých tříd obecných škol postoupit pouze **35 % žáků bez ohledu na jejich školní výsledky**, na střední školy dokonce jenom **5 %**. Zbytek, tedy zhruba **60 % dětí**, musel zůstat na obecných školách.

DEUTSCHES REICH. — NĚMECKÁ ŘÍŠE.
PROTEKTORAT BÖHMEN UND MÄHREN. — PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA.

Land *Mähren-Morava* Politischer Bezirk *Brüdig-Mischke*
Země *Mähren-Morava* Politický okres *Brüdig-Mischke*
höf. klassige Volksschule mit tschechischer Unterrichtssprache
höf. třídní obecná škola *fiy* u *M. Mischke* českým jazykem vyučovacím
in *Tichau-Tichá*
v *Tichau-Tichá*

Schuljahr 1941/42. Zahl
Školní rok *1941/42.* Číslo *20*

Schulnachricht. — Školní zpráva.

Volkzugehörig *tschech* státní příslušnost *protektorátní*
národnost *tschech*
geboren am *9. September* 19 *31* in *Tichau*
naroden dne *9. listopadu* 19 *31* v *Tichá*
polit. Bezirk *Brüdig* Religion *tschech*
politický okres *Mischke* náboženství *tschech*
überhaupt in die Schule eingetreten in *Tichau* am *19.* 19 *31*
zafale choditi do školy vůbec v *Tichá* dne *19.* 19 *31*
hier am *19.* 19 *31* und erhielt in der *II.* Klasse,
do zdejší školy dne *19.* 19 *31* a dostala v *II.* třídě,
Abteilung (oddělení) *4.* aufsteigender Jahrgang) folgende Noten:
postupný ročník) tyto známky:

Halbjahr	Fächer	I.	II.
Betragen		1	1
Chorani		1	1
Verbindliche Gegenstände: — Povinná předměty:			
Deutsch		1	1
Německý jazyk		1	1
Religion		1	1
Náboženství		1	1
Tschechisch	auf der Unterstufe:		
	na nižším stupni:		
Český jazyk	Lesen		
	Čtení		
	Schreiben u. Sprechübungen		
	Pisání a cvičení řeči		
	auf der Mittel- und Oberstufe		
	na středním a vyšším stupni		
Elementarunterricht			
Prvnika			
Reste Fächer:	Heimatkunde	1	1
	Vlastivěda		
	Erkunde		
	Zeměpis		
	Geschichte		
	Dějepis		
	Naturgeschichte		
	Přírodopis		
	Naturlehre		
	Přírodopis		
Rechnen und Raumlehre			
Počít a nauka o tvaroch měřicích			
Zeichnen		1	1
Kreslení		1	1
Schreiben		1	1
Pisání		1	1
Kunsthandarbeiten			
Chlapčská ruční práce			
Weibliche Handarbeiten und Hauswirtschaftslehre			
Dívčí ruční práce a nauka o domácí hospodářství			
Gesang (musikalische Erziehung)		1	1
Zpěv (hudební výchova)		1	1
Leibeserziehung		1	1
Tělesná výchova		1	1

Notenstufen: — Stupnice známek:

Stufe	1	2	3	4	5	6
Stupň:						
Betragen:	lorenzian	bediendigend	minder entsprechend	nicht entsprechend	—	—
Chorani:	chastitě	uspokojivě	méně uspokojivě	nevystačivě	—	—
Fortgang:	sehr gut	gut	bediendigend	entsprechend	mangelhaft	ungenügend
Prospäch:	velmi dobrý	dobry	uspokojivě	dostatečný	sotva dostatečný	nedostatečný
Gesamtfortgang:	mit Auszeichnung	gut	bediendigend	bestanden	nicht bestanden	—
Gesamtprospäch:	bestanden	gut	bediendigend	bestanden	nicht bestanden	—
Gesamtprospäch:	s. v. z. v. z. v. z.	prospěl	prospěl	prospěl	prospěl	prospěl

Stupnice známek (Notenstufen) z a Protektorátu.

Literatura k dějinám školství v ČZ v letech 1848 - 1938

- VÁŇOVÁ, Růžena, RÝDL, Karel, VALENTA, Josef. *Vývoj a vzdělávání v českých dějinách IV. Díl – 1. svazek*. Praha: UK, 1992. 312 s.
- BLATNÝ, Ladislav, JÚVA, Vladimír. *Kapitoly z dějin pedagogiky*. Brno: PdF MU, 1996. 76 s.
- VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: SPN, 1986. 167 s.
- CACH, Josef. *Výchova a vzdělávání v českých dějinách III. díl – 2. svazek*. Praha: UK, 1991. 234 s.